

Schuld vrij?! >

Schulden onder mensen die in
aanraking komen met justitie

Colofon

Hogeschool Utrecht, 2025

Met zeer veel dank aan iedereen die heeft bijgedragen aan de totstandkoming van dit magazine.

Eindredactie

Dr. Gercoline van Beek

Vormgeving

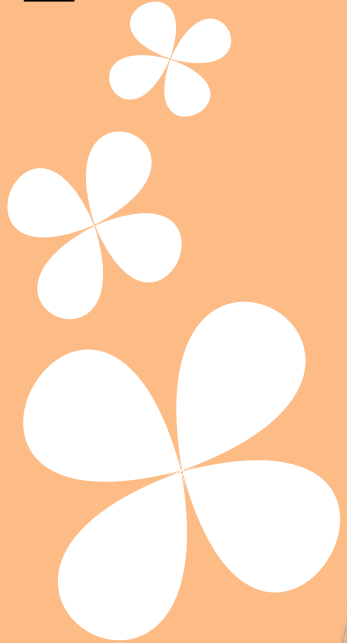
Studio S&H

Beeldmateriaal

Kansfonds

Auteurs

Aan deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend. Overname van passages uit deze publicatie is toegestaan met bronvermelding. Publicatie van deze handreiking elders is integraal en dus inclusief bronvermelding toegestaan. Vermenigvuldiging van deze publicatie is toegestaan met voorafgaande, schriftelijke toestemming van de eindredacteur; papieren exemplaren kunnen worden opgevraagd bij de eindredacteur. Overige aanvragen en vragen over de inhoud van de publicatie kunnen eveneens aan de eindredacteur worden gericht.

Hülya Kat

Voorwoord

Forensische cliënten, ex-gedetineerden, delinquenten, reclasseringscliënten, gedetineerde inwoners, mensen in detentie...

Hoe we hen ook noemen, het gaat om mensen. Mensen die, net als ieder ander, hun weg proberen te vinden – vaak met een rugzak vol ervaringen en problemen, waaronder geldzorgen. Schulden kunnen een groot obstakel vormen bij het opnieuw opbouwen van een stabiel bestaan. Juist daarom verdienen zij een duwtje in de rug, geen verdere veroordeling en uitsluiting.

Het ervaringsverhaal van Wim is een verhaal van veerkracht, worsteling en hoop. Het maakt ook duidelijk waar de knelpunten liggen, welke hulp wél werkt en wat er nodig is om duurzame verandering te bereiken. Ook voor een rechter is het van belang om te weten wat er schuilgaat achter een verdachte en zijn dossier. Door te luisteren, te observeren en beter te begrijpen waar een ieder tegenaan loopt, kunnen we vroegtijdiger signaleren, beter ondersteunen en de nazorg verbeteren. Beleidsmedewerkers bij de drie reclasseringsorganisaties met de portefeuille schulden benadrukken ook het belang van beter maatwerk in reclasseringstrajecten als het gaat om schulden en financiën. Bijvoorbeeld door doelen rond schulden op te nemen in het toezichtplan, maar ook in de penitentiaire inrichtingen vroeg schuldenproblematiek te signaleren. Tijdige schuldhulp binnen reclasseringstoezicht blijkt namelijk effectief! Voor de deurwaarder is de samenwerking en gegevensuitwisseling tussen alle betrokken partijen van belang. »

Dit alles staat of valt met onderzoek en blijvende aandacht. Zeker in een wereld vol meningen en snelle oordelen. Onderzoek is belangrijk omdat het deze mensen een gezicht geeft, een stem. Het is nodig als we willen begrijpen wat er écht speelt in onze samenleving. Door onderzoek te doen kunnen we problemen beter herkennen, oorzaken achterhalen en effectieve oplossingen vinden die beter aansluiten bij de werkelijkheid. Dat maakt onderzoek niet alleen waardevol, maar ook onmisbaar. Het maakt beleid menselijker, schuldhulp effectiever en kansen eerlijker.

Het is van groot belang dat de aandacht voor mensen met schulden niet tijdelijk is, maar blijvend. De NVVK – de branchevereniging voor schuldhulp en financiële dienstverlening – pleit hier terecht voor. Alleen met structurele inzet, begrip en samenwerking kunnen we ervoor zorgen dat iedereen een eerlijke kans krijgt op een toekomst zonder geldzorgen. Dat vraagt om snelle koppeling van schuldhulpverleners aan penitentiaire inrichtingen én om het zorgen voor structurele financiële middelen door (lokale) overheden. Naast het ministerie als stelselverantwoordelijke zijn de VNG en de

gemeenten aan zet. Samen met het gevangeniswezen, de reclassering, financiële dienstverleners en de NVVK.

Ten slotte. Dit magazine helpt ons om de problematiek beter te begrijpen, bestaande aannames te toetsen en nieuwe inzichten te ontwikkelen. Hoe we mensen met schulden kunnen ondersteunen bij hun herstel en re-integratie, zodat zij niet alleen financieel, maar ook maatschappelijk weer op eigen benen kunnen staan. En bij het helpen van deze mensen, helpen wij ook de héle samenleving.

Laten wij bijdragen aan de verandering – niet alleen in systemen, maar ook in levens. Voor houvast en richting. Voor een samenleving waarin iedereen meetelt – juist ook degenen die tijdelijk buiten de boot vallen. 🍊

Hülya Kat

Voormalig Tweede Kamerlid

Portefeuilles armoede- en schuldenbeleid, toeslagenschandaal, beschermd wonen en maatschappelijke opvang

Toekomstvisie: Naar een delict- én schuldvrije samenleving

Dit magazine laat zien hoe schulden en andere problemen samenkomen bij mensen die in aanraking komen met justitie. Betrokken organisaties delen hun inzichten rond het thema en hun rol daarin. Welke kansen liggen er als we kijken naar de toekomst?

Voorkomen is beter dan genezen: Een integrale en preventieve aanpak voor jongeren loont

Veel problemen beginnen al vroeg in het leven van mensen. Patronen die van generatie op generatie worden doorgegeven, maken het lastig deze te doorbreken. Daarom is het belangrijk te investeren in preventie en te voorkomen dat kleine problemen groot worden, vooral onder jongeren. In financiële educatie is meer aandacht nodig voor de risico's van financiële keuzes, wat jongeren moeten weten en regelen als zij 18 jaar worden en welke vaardigheden zij nodig hebben om financieel zelfstandig te zijn. Veel jongeren leren thuis weinig over geldzaken. Dit beïnvloedt hun latere keuzes en wordt versterkt door maatschappelijke prikkels en druk om te consumeren. Daarom hebben we als maatschappij de verantwoordelijkheid jongeren hierin beter te ondersteunen. Ook vraagt dit van beleid en politiek na te denken over hoe jongeren kunnen worden beschermd tegen verleidingen waartegen zij (nog) niet zijn opgewassen. »

Gercoline van Beek

Iedereen verdient een eerlijke en blijvende kans op bestaanszekerheid

Voor mensen die in aanraking komen met justitie zijn de gevolgen van problemen vaak extra groot. Hun situatie is veelal complex en de hulp die ze krijgen is meestal beperkt. Daarom is het belangrijk dat landelijke politiek, gemeenten en maatschappelijke organisaties meer aandacht hebben voor burgers in kwetsbare situaties, waaronder mensen die in aanraking komen met justitie. Daarom is het nodig dat wordt gefocust op de sociale en persoonlijke oorzaken van problemen en de vaardigheden die mensen nodig hebben om problemen aan te pakken, te verminderen en te voorkomen. Meer inzicht hierin helpt professionals, beleidsmakers, politici en onderzoekers te begrijpen wat delictgedrag beïnvloedt en hoe beleid en begeleiding effectiever kunnen zijn. Dit vraagt om een nieuwe kijk op kansengelijkheid, bijvoorbeeld als het gaat om gezondheidsverschillen en toegang tot hulp. Uiteraard blijft vergelding richting samenleving en slachtoffers belangrijk. Wie multiproblematiek onder mensen die in aanraking komen met justitie echt wil aanpakken en wil voorkomen dat zij terugvallen, zal echter ook anders moeten leren kijken

naar daderschap en slachtofferschap. We hebben oplossingen nodig die niet alleen recht doen aan vergelding, maar ook stress verminderen en ruimte bieden voor herstel. Alleen dan krijgen mensen écht een nieuwe kans op een toekomst zonder multiproblematiek.

Samenwerking als sleutel voor duurzame verandering

Wie multiproblematiek wil aanpakken, kan dat niet alleen. Problemen op het gebied van geld, gezondheid, wonen, werk en gedrag zijn vaak met elkaar verweven en versterken elkaar. Daarom is brede, actieve samenwerking tussen verschillende disciplines onmisbaar. Samenwerking betekent daarbij meer dan af en toe informatie uitwisselen. Het vraagt dat professionals hun kennis en ervaring écht bundelen. Forensisch sociaal professionals kennen de doelgroep en hun gedrag. Schuldhulpverleners en beschermingsbewindvoerders weten alles over financiële begeleiding. De verslavingszorg kent de weg in herstel van verslaving. Sociaal werkers bieden praktische steun, bijvoorbeeld bij het ordenen van administratie of meegaan naar

afspraken. Een goede aanpak verbindt al deze werelden: het gevangeniswezen, de reclassering, forensische zorg en (forensische) verslavingszorg, schuldhulpverlening, bewindvoering, ambulante begeleiding, sociaal wijkteams, jobcoaching en jeugdhulp. Omdat veel mensen niet zelf om hulp vragen, is het belangrijk dat organisaties proactief werken. Ook samenwerking met schuldeisers, werkgevers en het sociaal netwerk van mensen is cruciaal. Daarnaast is het essentieel beter te luisteren naar de mensen om wie het gaat ten aanzien van wat zij nodig hebben. Te vaak wordt er óver hen gesproken, maar niet mét hen. Hun ervaringen

bieden waardevolle inzichten voor beleid en praktijk – mits we die niet verheffen tot dé waarheid, maar ook niet wegzetten als ‘slechts een ervaring’. Nieuwe werkwijzen en pilots ontstaan vaak met veel energie, maar verdwijnen soms weer snel bij tegenvallende resultaten of als de financiering stopt. Geen enkele aanpak werkt

echter direct perfect. Daarom is het belangrijk te blijven leren van wat werkt en wat niet, en op basis daarvan methoden en interventies door te ontwikkelen. Tot slot kan samenwerking in een dergelijke brede aanpak alleen écht slagen wanneer geen enkele partij belang heeft bij het in stand houden van problemen. Verdienmodellen die dat bevorderen – zoals het opkopen van schulden – moeten dan ook worden doorbroken. Alleen dan bouwen we samen aan een duurzame oplossing. ◀

Dr. Gercoline van Beek

Eindredacteur

Onderzoeker schulden, delictgedrag en dakloosheid aan Hogeschool Utrecht

”

Het is essentieel beter te luisteren naar de mensen om wie het gaat ten aanzien van wat zij nodig hebben.

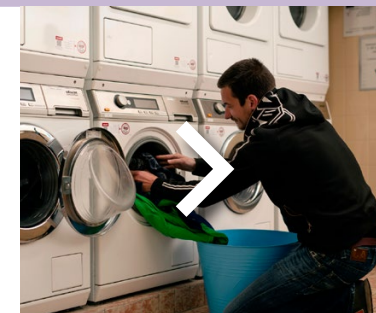
Ervaringsverhaal Wim

“Soms lijkt het wel of ze de oude Wimpie weer terug willen, maar dit neemt niemand mij meer af!”

Interview NVVK

Financiële problemen onder forensische cliënten: Wat kunnen schuldhulpverleners doen?

Interview beleidsmedewerkers reclassering

Werken aan schulden voor een effectieve aanpak van recidive

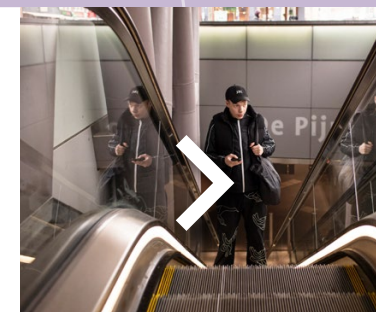
Verdieping Feiten en cijfers

Voor de rechter Schuld en boete

**Bijdrage VNG
Schuldenvrij herstarten: Samen bouwen aan een integrale aanpak voor ex-gedetineerde personen**

**Bijdrage gerechtsdeurwaarder
Op de route van de deurwaarder**

**Meer weten?
Kijk-, luister- en leestips**

Ervaringsverhaal Wim

“Soms lijkt het wel of ze de oude Wimpie weer terug willen, maar dit neemt niemand mij meer af!”

Wim is een alleenstaande man die jarenlang een dakloos bestaan heeft geleid. Mede door het dakloze bestaan en afhankelijkheid van alcohol kwam hij met regelmaat in aanraking met justitie en politie.

Als gevolg van het alcoholmisbruik was hij, zowel verbaal als fysiek, agressief tegen de politie en hulpverleners. Hij is vaak veroordeeld voor bedreigingen, mishandeling, heling, diefstal, wapenbezit, wederzijdse spanning en poging tot doodslag.

Uiteindelijk kwam Wim in beeld binnen de Intensieve Levenslooppak (ILA) [↗](#) in de regio Haaglanden. De Levenslooppak is een samenwerking voor mensen met verward gedrag en een hoog veiligheidsrisico bij wie reguliere (forensische) behandeling tekort schiet. Deze mensen hebben langdurige bemoeienis en (tijdelijk) beveiligde intensieve klinische zorg nodig. Het doel is te zorgen voor betere samenhang tussen ondersteuning, zorg en veiligheid op het juiste moment, waarbij continu contact wordt onderhouden met de cliënt.

Concreet hield dit voor Wim in dat hij elke tien weken werd besproken binnen het Veiligheidshuis en alle ketenpartners om Wim heen een plan hebben opgesteld. In eerste instantie is gestart met dagbesteding. Dit heeft in de eerste plaats ertoe geleid dat Wim wat afleiding had en dat hij al minder in aanraking kwam met justitie. Vandaaruit is toegewerkt naar huisvesting. In het verleden heeft Wim in

meerdere woonvormen verbleven, maar dat is nooit echt een match geweest.

Uiteindelijk heeft Wim een zelfstandige huurwoning gekregen. De volledige keten vond dit een spannende stap, maar dit was nog de enige optie om enige stabiliteit voor Wim te creëren. Deze stap is een goede zet geweest voor Wim. Hij woont nu geruime tijd zelfstandig in deze huurwoning, is nagevoel gestopt met het drinken van alcohol en heeft de wens volledig abtinent te worden. De uitdaging voor Wim ligt er nu in dat hij niet goed weet om te gaan met de rust die er nu is. Een gesprek hierover met Wim en twee van de professionals die hem gedurende deze periode nauw hebben gevolgd, zijn ambulant behandelaar Randy Munshi en materieel juridisch dienstverlener Tess van der Stel.

Heden

We starten met de vraag hoe het op dit moment met hem gaat. “Huissie, boompie, beesie.”, steekt Wim van wal. “Familie, justitievrij, schuldvrij. Maar ik heb geen prikkelingen, dat mis ik. Ik ben een jongen van de straat, heb zo’n 15 jaar op straat geleefd. »

”

Ik ben een jongen van de straat, heb zo'n 15 jaar op straat geleefd.

Aan de ene kant voel ik me wel gelukkig, maar aan de andere kant ook ongelukkig. Ik ben meer buiten dan binnen. Ik slaap, eet, verzorg mezelf goed. Ik kom al m'n afspraken na. Ik doe mijn dagbesteding. Dat stimuleert me, houdt me op de poot. Ik bezoek kerkdiensten en kom bij diverse instanties. Maar ik vergeet nooit wie ik ben geweest. Ik begroet iedereen, iedereen begroet mij. En ja, dat is raar." Wim vertelt hoe, toen hij recent slachtoffer van zakkenrollerij werd en op het politiebureau

zat, de wijkagent naar hem toekwam en zei: "Wim, wat zie je er goed uit hé!" Voor hem voelt dat dubbel. "Ik houd niet van complimentjes", zo zegt hij eerst. Later in het gesprek vertelt hij verder: "Het voelt als geslijm. Eerder wist hij niet hoe snel hij me in de cel moest zetten om te ontnuchteren. Het lijkt wel of ze de oude Wimpie weer terug willen... Maar nee, met mij gaat het goed. Tegelijkertijd heeft hij misschien wel gelijk. Maar ik heb m'n trots.

Ik ben eigenwijs. Ik geef niet gauw toe. Ik heb een hogere 'ik' dan iedereen. Ik kan ook manipulatief zijn, de zaken die je zegt onthouden om later te gebruiken om je te vernederen. Ik weet het altijd beter. Maar af en toe niet..."

Wim vertelt hoe hij ruim een jaar geleden net voor kerst een huis kreeg nadat hij weer een periode dakloos was. Er was al heel veel geprobeerd, waaronder beschermd wonen, maar wat er ook werd ingezet: Het lukte niet. Wim werd regelmatig 'eruit gezet'. "Vanwege mijn agressiviteit", zo zegt hij zelf. Bijna niemand geloofde er meer in dat een stabiel leven voor Wim zou zijn weggelegd: "Ik heb het dan toch aardig ver geschopt hè? Ik had dat nooit gedacht van mezelf. Laten we eerlijk wezen, niemand geloofde mij en had dat van mij verwacht. Ook de wijkagent niet.", zo verwoordt hij het zelf. Toch werd als laatste poging ingezet op een eigen woning. "Binnen drie maanden raakt-ie het kwijt", zo werd gezegd, vertelt hij. Tegen alle verwachting werd het inzetten op een eigen woning echter een succes. Wim voelt zich nu stabiel: Zijn drugsverslaving is verleden tijd en zijn alcoholverslaving is onder controle, hij heeft bewindvoering wat hij als helpend ervaart en reclasseringstoezicht is bijna afgelopen. En Wim is overtuigd: "Mijn huis ga ik niet kwijtraken, dat gaat echt niet meer gebeuren. Door niemand. Dit pakt niemand van me af! Dus einde verhaaltje eigenlijk." »

Toch vertelt Wim verder dat het zo eenvoudig ook weer niet ligt: “Mensen vinden het mooi, maar ik vind het niet ‘mooi’. Ik mis wat. En dat kan ik niet uitleggen. Toen ik mijn huis had, had ik in het begin ook periodes dat ik buiten móest slapen. Ik ben wel trots. Als ik de sleutels in de deur doe voel ik wel dat het mijn domein is. Ik ben blij dat ik niets tekort kom. Ik kan doen wat ik wil, als ik wegga keer ik terug in een veilige omgeving. Maar vertrouwen doe ik niemand. Dat gaat nooit meer gebeuren.” Ook vertelt Wim dat hij ondanks zijn stabiele leven iets mist: “Het is heel vreemd. Ik heb af en toe prikkelingen, maar daarover praat ik niet. Ik zou eigenlijk met een psycholoog moeten praten, maar dat wil ik niet. Laat mij maar leven hoe ik leef. Ik heb heel veel meegemaakt. Voor mij is het vreemd. Ik blijf toch, nee geen crimineel, maar wel de contacten. De ervaring. Ik ben toch met die mensen opgegroeid. Ik ben een boefje geweest. Ik ben een gevaar voor de politie geweest. Ik was niet de makkelijkste. Dat vergeet je nooit. Ik heb twee verschillende ikken. Als je Wimpie zwaar onder invloed hebt ben ik heel anders. Als ik nuchter ben, ben ik zo anders. Dat zeggen de agenten ook altijd. Dan ben ik niet agressief, maar vriendelijk, behulpzaam en beleefd. Eigenlijk heb ik de helft van mijn leven in de bajes gezeten, denk ik. Sommigen hebben wel gezegd dat ik ervaringsdeskundige ben, maar dat wil ik niet. Laat mij maar gewoon blijven hoe ik nu ben.” »

Verleden

Als het gaat om wat Wim anders had gewild in zijn leven is hij heel duidelijk: “Dan hadden mijn ouders al niet moeten gaan scheiden. Ik heb mijn ouders gemist, een gewoon gezinsleven. We speelden veel buiten en waren echte boefjes. Naar mijn vader luisterden we niet, alleen naar mijn moeder. Ook verdere familie had ik niet. Ik ben een halve zigeuner, ik kom uit de halve onderwereld. Ik heb ook een tijd in een kindertehuis gezeten, toen mocht ik alleen in het weekend naar mijn ouders. Ik ben daardoor een stuk van mijn jeugd kwijtgeraakt. Mijn vader heb ik pas op mijn 30e ook echt ontmoet. Ik leefde op straat. Maar ik overleef alles.”

Verder terugblikkend op zijn leven vertelt hij dat hij “langzaam” is begonnen qua onderwijs. Via de LTS haalde hij zijn metaal diploma. Hij ging jong werken, maar vond niet het werk dat hij wilde en nam al gauw weer ontslag. In die periode kwam hij ook voor het eerst in aanraking met de politie. Hij judode destijds en kon zware klussen aan. Samen met zijn broers deed hij klussen voor verschillende opdrachtgevers en na enige tijd begon hij voor zichzelf. Dat was enige jaren succesvol. Echter, na

een ingrijpend overlijden in zijn nabije omgeving “sloegen zijn stoppen door” en vertrok hij enige tijd naar het buitenland. Toen het geld op was, keerde hij terug naar Nederland. “Toen heeft een bewindvoerder mij belazerd voor meer dan €40.000.”, vertelt Wim, “Ik kwam in de schuldsanering, dat heb ik allemaal doorstaan.”

Als hij terugkijkt op de vele hulpverlening zegt hij dat hij zich anders had moeten opstellen: “Ik had me meer moeten openen. Dan had ik jaren eerder een normaler leven gehad. Maar ja, mijn trots...” Ook zijn verslaving en gewenning aan geld speelden hierin een rol. Zijn verslaving stimuleerde zijn agressiviteit en zorgde ervoor dat hij regelmatig in aanraking kwam met politie en justitie, en zijn gewenning aan geld stimuleerde op zijn beurt zijn verslaving, zo geeft hij aan. Daarover zegt hij nu: “Als je geen geld hebt ben je niets. Dan heb je geen macht. Ik had drie auto's voor de deur staan, het geld moesten we dubbel tellen omdat de briefjes aan elkaar bleven plakken. Maar nu op deze leeftijd heb ik met een beetje geld meer plezier dan met die hele berg. Ik kan nu zoveel meer met dit budget, terwijl ik vroeger zoveel geld had... Ik ben heel tevreden. En ik houd ook kortingen en aanbiedingen in de gaten en

40%

van de mensen die
uitstroomt uit detentie
heeft geen passende
vervolghuisvesting

ga verschillende winkels af en kom ook bij de kringloop. Ik heb nu verder toch niets te doen. En ik probeer ook mensen te helpen door spullen te geven en dan krijg je ook waardering terug, die kreeg ik vroeger niet.”

Was het moment dat de woning in beeld kwam het moment dat Wim zelf ook klaar was voor een ander leven? Hij herinnert zich nog dat het hem veel stress gaf toen de woning in beeld kwam maar deze nog niet werd opgeleverd. Hij sliep buiten, dronk veel en kwam regelmatig in beeld bij de politie. Hij zag het niet meer zitten en wilde opgeven. Ook kwam hij enige tijd in de FPA terecht.

Toekomst

Als het gaat om praktische zaken rond zijn financiën loopt Wim voor zijn gevoel tegen een muur aan: “Mijn financiële situatie, dat zijn heel grote vraagtekens. Ik zie geen cijfers. Wat is mijn inkomen, wat krijg ik binnen? Wat moet ik betalen? Mijn huursubsidie,

belastingteruggave, noem maar op... Daarvan heb ik geen verstand. Maar ik loop wel erover te denken altijd. Ik kan niet met computers omgaan. Ik heb wel een smartphone, maar Facebook, WhatsApp, bellen en gebeld worden, daarmee houd het wel mee. Online bankieren wil ik niet, dat vertrouw ik niet. Ik ben zo argwanend en ouderwets als wat. Maar ja, deze mensen die me begeleiden blijven niet voor altijd bij me... Ik zou daarom eigenlijk gewoon zwart op wit een overzicht per maand willen. Maar ja, alles gaat nu via de computer.” Het is daarin ook wennen voor Wim dat hij nu in een andere fase van zijn leven zit en er minder druk op hem ligt, waardoor hij meer ruimte heeft om over deze zaken na te denken.

Wim heeft nu niet alleen een huis, maar ook dagbesteding. Elke dag loopt hij anderhalf heen en anderhalf uur terug, omdat hij het geld dat hij verdient niet direct weer kwijt wil zijn aan een tramkaartje. Het leven dat hij leidt ervaart hij regelmatig als saai: “Dagbesteding, wandelen, ja, het is eentonig. Slapen, eten,

”

**Sommige mensen
willen dat ik weer
de fout in ga.
Maar daarop
ben ik alert!**

werken, weer slapen en weer opstaan. Je moet de was doen, de was weer opvouwen, stofzuigen, de ramen zemen, schoonmaken, afwassen, weer gaan denken wat je vandaag zult eten, de vuilniszak en het grof vuil wegbrengen, opruimen... Draait het leven daar om? En misschien is het wat depressief van mij, maar het is zo gewoontjes, zo burgerlijk.” Niet alleen de eentonigheid, maar ook de reacties uit zijn omgeving maken het huidige leven niet altijd makkelijk voor Wim: “Sommige mensen willen dat ik weer de fout in ga. Maar daarop ben ik alert! Ik ervaar wel jaloezie, ze misgunnen het me. Ik ben zo veranderd.”

Naast zijn dagbesteding is zijn familie iets wat Wim steun geeft. Wim heeft vier kinderen en vijf kleinkinderen. Over de toekomst is Wim mede daardoor positief: “Ik heb mijn familie. Ik heb speelgoed voor de kleinkinderen. Sinds kort heb ik weer contact met mijn zus. Mijn broer is ook hartstikke trots dat ik een huisje heb. En hij ziet ook dat ik serieuzer ben geworden en dat hij op me kan bouwen. Ik heb neven in het buitenland. Ik mocht helaas vanwege de reclassering het land niet uit, maar binnenkort kan dat weer.” ◀

Interview beleidsmedewerkers reclassering

Werken aan schulden voor een effectieve aanpak van recidive

De reclassering houdt zich dagelijks bezig met het voorkomen van terugval in delictgedrag onder cliënten. Daarbij brengen reclasseringswerkers in kaart wat risico- en beschermende factoren zijn voor recidive. Een belangrijk onderwerp in het reclasseringstraject zijn schulden en financiën.

Nederland kent drie reclasseringsorganisaties: Reclassering Nederland (RN), Stichting Verslavingsreclassering GGZ (SVG) en Leger des Heils Reclassering (LdH). Annemieke van der Veen (LdH), Jolanda Moonen (RN) en Laura Nijkamp (SVG) zijn voor de drie reclasseringsorganisaties landelijk beleidsadviseurs op dit onderwerp. Ze werken samen aan het adresseren van het onderwerp schulden binnen hun organisaties en zien veel kansen en mogelijkheden om schulden nog beter onder de aandacht te brengen.

Welk beeld zien jullie vanuit jullie rol als het gaat om schuldenproblematiek onder forensische cliënten?

Schulden komen veel voor onder reclasseringscliënten. Onderzoek laat zien dat vrijwel alle reclasseringscliënten te maken hebben met geldproblemen en dat dit een criminogene factor is. Geldproblemen kunnen de kans vergroten dat iemand (weer opnieuw) in de problemen komt. Hoewel geldproblemen de kans op terugval in criminaliteit vergroten, wordt er soms nog te weinig begeleiding geboden bij schulden in reclasseringstrajecten. Sommige reclasseringswerkers ervaren het onderwerp schulden als complex en zijn zoekende naar hoe zij cliënten de juiste hulp hierbij kunnen bieden. Vanuit onze rol als beleidsadviseurs werken we er gezamenlijk aan om het onderwerp schulden meer onder de aandacht te brengen en mee te denken in praktische oplossingen. Hierdoor kunnen we nog beter maatwerk leveren aan onze cliënten, daarmee hun perspectief op een beter leven vergroten en mogelijk de kans op recidive laten afnemen. »

Welke knelpunten zien jullie in de aanpak van schulden onder forensische cliënten?

Schulden en financiën zijn onderwerpen die voor professionals soms lastig zijn om te bespreken met cliënten. Want hoe kaart je het onderwerp aan en wat kun je vervolgens concreet bieden aan een cliënt? Soms is ook niet helemaal helder waar we naartoe kunnen doorverwijzen, of zien we dat cliënten vastlopen in een systeem dat weinig tot geen rekening houdt met mensen die het bijvoor-

beeld soms moeilijk vinden om op tijd op een afspraak te komen. Zelf zien we kansen voor de reclassering om meer met het onderwerp te doen. Zo zou het mooi zijn als schulden standaard als onderwerp meegenomen worden in het reclasseringsadvies, wat vervolgens weer kan worden doorvertaald in doelen rond schulden in het toezichtplan. Ook denken we na over hoe

collega's de juiste vragen kunnen stellen over financiën en schulden op het moment dat ze met een cliënt in gesprek zijn.

Welke mooie ontwikkelingen zien jullie al als het gaat om de aanpak van schulden onder forensische cliënten?

De drie reclasseringsorganisaties verzorgen intern opleidingsaanbod op verschillende onderwerpen. Zo ook op het onderwerp schulden. We bieden sinds 2023 de training 'Wegwijs in schulden' aan, waarin collega's leren het gesprek aan te gaan met cliënten en meer te weten komen over dit onderwerp. Daarnaast is er een gedragsinterventie in ontwikkeling voor cliënten om hen vaardigheden aan te leren in het omgaan met financiën. Zo proberen we te kijken wat we zowel aan de kant van de reclasseringswerker als aan de kant van de cliënt kunnen betekenen. Ook proberen we zoveel mogelijk informatie via onze interne kennisbank te delen met collega's die geïnteresseerd zijn in het onderwerp en moedigen we lokale en regionale initiatieven voor kennisdeling aan. »

”

Zo vroeg mogelijk aan de slag gaan met schulden zorgt ervoor dat schulden niet verder oplopen en cliënten weer perspectief kunnen gaan zien.

30%

van de delicten
is (direct of indirect)
gerelateerd aan financiën

Wat is er volgens jullie nodig om de verdere aanpak van schulden onder forensische cliënten te verbeteren?

Het is belangrijk dat het onderwerp schulden voortdurend onder de aandacht blijft. Dat vraagt dat we deskundigheidsbevordering op dit onderwerp blijven stimuleren. Iedere reclasseringswerker krijgt vanaf de start van de loopbaan mee dat dit een standaard onderwerp van gesprek moet zijn. Met training, deskundigheidsbevordering en actuele kennis vanuit onderzoek weten zij dan precies wat ze moeten en kunnen doen. Het stellen van de juiste vragen aan de cliënt is eveneens een belangrijk element van een effectieve aanpak van schulden onder cliënten. Zo kun je precies achterhalen waar een cliënt in het proces van het aanpakken van schulden zit en wat er nodig is aan interventies. Ook is het essentieel dat je als reclasseringswerker de sociale kaart in je werkgebied op het gebied van schulden goed in het vizier hebt, des te sneller kun je handelen en naar de juiste partijen doorverwijzen. Dit vraagt een investering in het leggen van contacten en nauwe samenwerking. De reclassering werkt ook in de gevangenissen. Dit is een plek waar we vroeg kunnen signaleren dat er schuldenproblematiek speelt en hierop doorpakken. Zo vroeg mogelijk aan de slag gaan met schulden zorgt ervoor dat de schulden niet verder oplopen en cliënten weer perspectief kunnen gaan zien. ◀

Voor de rechter

Schuld en boete

In de zittingszaal krijgen strafrechters regelmatig personen voor zich die te maken hebben met financiële problemen.

Niet zelden hebben financiële problemen invloed op het feit waarvan de betrokkenen worden verdacht en waarover strafrechters dus een uitspraak moeten doen. Regelmatig gebeurt het echter dat het voor strafrechters moeilijk is om goed zicht te krijgen op de financiële situatie van verdachten, laat staan deze mee te wegen in de uiteindelijke uitspraak. Strafrechter Heleen de Jonge van Ellemeet van Rechtbank Noord-Holland schetst – op persoonlijke titel – een van de zaken waarin zij zich voor deze afweging gesteld zag.

Als politierechter behandel ik deze ochtend 15 verkeerszaken. Voor zaak 10 komt een jonge vrouw de rechtszaal binnen. In mijn hoofd is ze nog een meisje. Ze is alleen. Als ze tegenover me gaat zitten, houdt ze haar jas aan en haar armen over elkaar. Ze wordt verdacht van dronken rijden. Ik bespreek eerst met haar de beschuldiging – die ze erkent – en wat ik daarover in het dossier heb gelezen. Haar antwoorden op mijn vragen zijn kort, waardoor ze wat nukkig overkomt. Zou dat een zekere gelatenheid zijn of zijn het juist zenuwen?

Bijna een jaar eerder is de vrouw na een afscheidsfeestje op haar stage met te veel drank op in de auto gestapt. Onderweg naar huis is ze op de snelweg tegen de vangrail gereden. Zelf liep ze alleen “wat schaafwondjes” op, maar de auto was er “niet zo best” aan toe.

Vervolgens bespreken we haar persoonlijke omstandigheden. Ze heeft geen strafblad. Ze werkt in de ouderen- en gehandicaptenzorg. Ze drinkt nog wel alcohol op feestjes, maar minder dan toen. Na het ongeval mocht ze een tijd niet rijden en durfde ze

eerst ook niet bij iemand anders in de auto te zitten. Ze heeft een cursus bij het CBR moeten doen.

Dan zijn we toe aan het requisitoir van de officier van justitie. Die benadrukt het gevaar van rijden onder invloed; dit had ook heel anders kunnen aflopen. In haar strafeis houdt de officier rekening met het promillage, het blanco strafblad van de verdachte, haar werk en de kosten die zij heeft gehad door de schade aan de auto en de cursus bij het CBR. De officier eist een boete van €700 en een ontzegging van de rijbevoegdheid.

En pas dan, in haar reactie op het standpunt van de officier, vertelt de vrouw over de zorgen waarmee ze naar deze zitting is gekomen. “Een geldboete had ik wel verwacht, maar ik zit al aardig in de problemen qua geld.” Dit komt vooral doordat ze de schade aan de vangrail moet vergoeden. Dat gaat om een bedrag van €12.500. “Dit betaal ik in termijnen. Ik zit nog op school, ik combineer leren en werken. Mijn inkomen is niet hoog. Ik los nu €250 per maand af. Als ik klaar ben met school wordt dat €500. En mijn moeder heeft me na het ongeluk uit huis gezet, waardoor ik nu ook huur

”

Een geldboete had ik wel verwacht, maar ik zit al aardig in de problemen qua geld.

moet betalen.” De stress die de geldzorgen veroorzaken is plots heel duidelijk aan haar af te zien. Paniek. Ze heeft geen idee hoe ze dit allemaal moet gaan doen, zegt ze.

De nieuwe informatie is voor de officier van justitie aanleiding om haar eis aan te passen. Ze verlaagt die naar een geldboete van €250 en een rij-ontzegging. In haar laatste woord bedankt de vrouw de officier hiervoor en vraagt ze binnen hoeveel tijd ze de boete moet betalen.

Dan zijn we aangekomen bij de uitspraak. Rijden met te veel drank op is gevaarlijk. Ook in dit geval had het veel erger kunnen aflopen, voor de verdachte en voor andere mensen op de weg. Maar wat is in dit geval een passende straf? Schade vergoeden (herstel) en een boete betalen (straf) zijn twee verschillende dingen. Dat weet ik, maar ik zie ook hoe de verdachte in de knel zit en hoe lang zij de financiële gevolgen van het ongeval nog gaat voelen. Ik leg een geheel voorwaardelijke boete van €300 op, met een

proeftijd van twee jaar, en een ontzegging van de rijbevoegdheid.

Zichtbaar opgelucht vertrekt de verdachte. Ik blijf wel met vragen achter. Waarom deed ze pas op zo'n laat moment in de zitting wat ze op haar hart had, dat ze door deze fout een grote schuld moet afbetalen, waar ze nog lang niet van af is? En: voor hetzelfde geld had ze het niet verteld? ◀

Bijdrage gerechtsdeurwaarder

Op de route van de deurwaarder

In hun werk krijgen deurwaarders met allerlei situaties te maken. Zo gebeurt het ook met een zekere regelmaat dat mensen gedetineerd raken. Paul Otter is deurwaarder en vertelt over zijn ervaringen in het contact met mensen in detentie en wat volgens hem zou helpen bijdragen aan adequate ondersteuning van deze mensen.

Momenteel is het voor deurwaarders moeilijk überhaupt de informatie te krijgen dat iemand gedetineerd is. Daarnaast zijn dossiers van elinquenten moeilijk op te lossen: Er is weinig betaalcapaciteit en vaak is er geen (schuld)hulp mogelijk. Daarmee is er geen uitzicht op een structurele oplossing en blijven de criminogene effecten juist in stand. Daarom is allereerst inzicht in de schuldpositie van de betrokkene nodig – zijn er schulden en zo ja welke? –, zodat deze informatie ook aan de rechter kan worden doorgeven. Op basis daarvan kan de rechter in samenwerking met de gemeente en DJI een maatwerkaanpak maken, waarbij een deel van de straf wordt gebruikt om medewerking te stimuleren aan schuldenaanpak.

Samenwerking

Door samenwerking tussen ketenpartners wordt zo gewerkt aan een duurzame oplossing die de delinquent uit de schulden én uit de criminaliteit houdt. Dit vraagt gegevensuitwisseling tussen rechters, deurwaarders en gemeenten, samenwerkingsafspraken en vertrouwen, eerste stappen om de aanpak uit te proberen – bijvoorbeeld middels een pilot – en onderzoek gericht op wat voor de delinquenten belangrijk is in een begeleidings-/hulptraject. Mooi zou het ook zijn als de strafrechter in de strafbepaling een voorwaardelijkheid kan opnemen dat als de delinquent meewerkt aan schuldhelp/bewind of budgetbeheer een deel van de straf voorwaardelijk wordt. ◀

”

De rechter kan in samenwerking met de gemeente en DJI een maatwerkaanpak maken.

Interview NVVK

Financiële problemen onder forensische cliënten: Wat kunnen schuldhulpverlenersdoen?

Mensen die in aanraking komen met justitie en kampen met financiële problemen hebben in theorie recht op schuldhulpverlening. In de praktijk komen zij echter niet altijd in beeld bij schuldhulpverlening.

Marlijn van den Biggelaar en Joeri Eijzenbach, beleidsadviseur en beleidscoördinator bij de NVVK – de branchevereniging voor schuldhulp en financiële dienstverlening – vertellen over wat zij zien als knelpunten in de aanpak van schulden onder mensen die in aanraking komen met justitie en wat er volgens hen nodig is.

Joeri Eijzenbach

Marlijn van den Biggelaar

Welk beeld zien jullie vanuit jullie rol als het gaat om de aanpak van schuldenproblematiek onder forensische cliënten?

Binnen de schuldhulpverlening is dit echt een aparte doelgroep, die niet zo gemakkelijk in een regulier traject van schuldhulpverlening past. De NVVK inventariseert op dit moment met meerdere partijen de aandachtspunten/uitdagingen van deze doelgroep in relatie tot het aanpakken van schulden. Die zetten we op een rij, en we geven er zoveel mogelijk praktische tips en hulpmiddelen bij. Dat gaat ervoor zorgen dat schuldhulporganisaties deze doelgroep beter kunnen helpen. Ook voor deze groep kan bijvoorbeeld een saneringskrediet verstrekt worden, met het Waarborgfonds als achtervang als een krediet niet kan worden terugbetaald. »

Welke knelpunten zien jullie in de aanpak van schulden onder forensische cliënten?

Op het gebied van de aansluiting op de beleavingswereld van deze groep is echt een andere bejegening nodig. Onderzoek van Hogeschool Utrecht laat zien dat er onder deze groep vaker wantrouwen is richting de overheid. Een ander kenmerk is dat er vaker dan gemiddeld sprake is van een licht verstandelijke beperking. Daarnaast zijn er ook heel praktische knelpunten. Deze groep heeft vaker een instabiele woon- en inkomenssituatie. Daardoor is het moeilijker om schulden te regelen. Ook zijn er vaker moeilijk- of niet-saneerbare schulden, zoals CJIB-boetes of schadevergoedingsmaatregelen.

Welke mooie ontwikkelingen zien jullie al als het gaat om de aanpak van schulden onder forensische cliënten?

Het is mooi om te merken dat de partijen die zich bezighouden met deze doelgroep elkaar

steeds beter weten te vinden. We zijn intensief met elkaar in gesprek over hoe deze groep weer aan een toekomst na hun detentie kan werken. Nauwe samenwerking tussen casemanagers, reclasseringsmedewerkers, bewindvoerders, nazorgmedewerkers en financieel hulpverleners is noodzakelijk vanwege de complexiteit van de schulden en de problematiek bij (ex-)gedetineerden.

Een mooie concrete stap daarbij is dat we elkaar hebben gevonden in de ontwikkeling van een [werkwijzer](#) voor (ex-)gedetineerden die te vinden is op de website van de NVVK. De werkwijzer is ontwikkeld voor en door onze leden (financieel hulpverleners). De expertise vanuit casemanagers, reclasseringsmedewerkers en nazorgmedewerkers was daarbij onmisbaar. In de werkwijzer vind je de uitdagingen die je als financieel hulpverlener kunt tegenkomen, met praktische tips en hulpmiddelen.

Als hulpmiddelen hebben we een werkboekje en een checklist ontwikkeld. Het werkboekje is voor mensen die (bijna) uit detentie zijn en schulden

Bijna **100%**
van de mensen die in
aanraking komen met
justitie heeft financiële
problemen

”

Het zou enorm helpen als schuldhulpverleners gekoppeld kunnen worden aan penitentiaire inrichtingen.

hebben. Zij kunnen met het werkboekje aan de slag. Het werkboekje kan ook een hulpmiddel zijn voor een casemanager of reclasseringsmedewerker. De checklist '(Bijna) uit detentie? Check wat je moet regelen!' [↗](#) kan ook worden gebruikt door verschillende partijen en kan naast maar ook los van het werkboekje worden gebruikt.

Wat is er volgens jullie nodig in de verdere aanpak van schulden onder forensische cliënten?

Het zou enorm helpen als schuldhulpverleners gekoppeld kunnen worden aan penitentiaire inrichtingen. Ze kunnen daar al een start maken met het inventariseren en regelen van schulden. Die koppeling is ingewikkeld, omdat schuldhulpverlening bij gemeenten is belegd en zij over het algemeen alleen de schuldhulpverlening voor hun eigen inwoners organiseren. In een PI zitten mensen uit allerlei gemeenten. Een goede samenwerking in de keten is altijd belangrijk als er schulden zijn, maar ook zeker voor deze groep. Elkaar goed weten te vinden, samen optrekken, geen drempels opwerpen, dat helpt! Daar starten we ook mee met onze inzet. Eerst de lijnen met de reclassering en andere betrokken partijen aantrekken om samen te bespreken waar we het snelste resultaat kunnen behalen. »

Welke boodschap zouden jullie lokale en landelijke politici, beleidsmakers én uitvoerend professionals vooral willen meegeven?

Schulden oplossen tijdens of direct na detentie is mogelijk én cruciaal voor succesvolle re-integratie. Aan lokale uitvoeringsorganisaties willen we meegeven: zoek elkaar op. Het is essentieel te weten welke hulpverleners rondom deze doelgroep actief zijn, zodat kennis en ervaring beter kunnen worden benut. Er is nog veel winst te behalen in het bieden van een tweede kans aan inwoners die uit detentie komen. Daar ligt een kans voor lokale politici om nieuwe schulden, ingewikkelde problemen en recidive te voorkomen. Beleidsmakers kunnen door de doelgroep centraal te stellen bruggen bouwen tussen verschillende instanties en afdelingen. Maar ook de landelijke politiek is onmisbaar. Het is nodig dat zij niet langer investeren in kortdurende pilots, maar juist in meerjarige programma's die de samenwerking structureel versterken. Tot slot vragen we bijzondere aandacht voor levenslange schulden, die perspectief blokkeren en het risico op terugval vergroten. Schulden oplossen tijdens of direct na detentie is mogelijk en vormt de sleutel tot een betere terugkeer in de samenleving. ◀

Feiten en cijfers

4
hadden geen
financiële
problemen

- 1** op volwassen leeftijd financieel onderhouden door ouders en dus niet financieel zelfredzaam
- 1** inkomsten onbekend, sterk vermoeden van illegale inkomsten
- 1** geen overzicht over inkomsten en uitgaven
- 1** delict om financieel gewin vanwege gebrek aan werk

246
hadden financiële
problemen

198
hadden (problematische) schulden

33%
had eerder in het leven schulden

Omvang schuldenproblematiek

Bijna **100%** van de mensen die in aanraking komen met justitie heeft financiële problemen

80%
van de mensen die in aanraking komen met justitie heeft schulden

30%
van de delicten is (direct of indirect) gerelateerd aan financiën

50%
van de forensische cliënten heeft een financiële situatie die door professionals wordt beschouwd als criminogeen

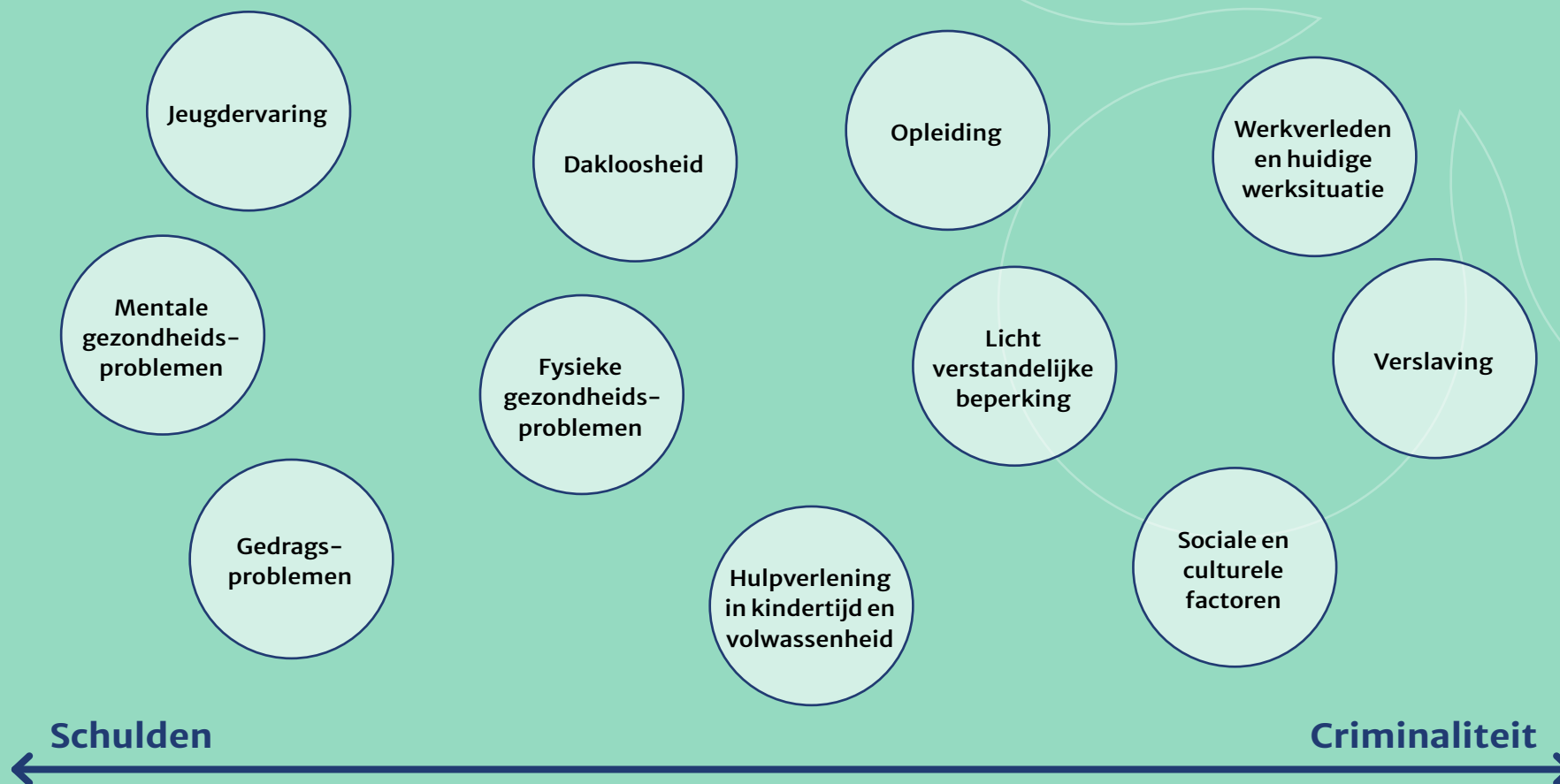

66%
van de mensen die uitstromen uit detentie heeft schulden

Relatie tussen schulden en delictgedrag

Er is een wederzijdse relatie tussen schulden en delictgedrag en deze relatie wordt beïnvloed door de volgende onderliggende factoren:

Schulden zijn ook daadwerkelijk een voorspeller voor delicten

Leefsituatie

83%

heeft gemengde of negatieve ervaringen in de jeugd

40%

heeft een eigen huur- of koophuis

25%

leeft bij familie of vrienden

Cliënten hebben veel minder vaak een stabiele leefsituatie dan de gehele Nederlandse bevolking

14%

leeft in een instelling

14%

is dakloos

50%

is alleenstaand

60%

heeft kinderen

Opleiding, werk of dagbesteding

60%

behaalt hooguit middelbaar onderwijs

→ **25%**

rondt hun opleiding niet af of behaalt enkel lager of speciaal onderwijs (tegenover **8%** van de gehele Nederlandse bevolking)

→ **35%**

behaalt middelbaar onderwijs

33%

van de cliënten

- heeft stabiel werk of dagbesteding
- heeft zo nu en dan werk
- heeft nooit werk

Mentale en fysieke gezondheidsproblemen

75%

is geclassificeerd met een psychische stoornis of vertoonde symptomen daarvan (meestvoorkomend: antisociale, borderline en narcistische persoonlijkheidsstoornis, licht verstandelijke beperking, AD(H)D, middelenaafhankelijkheid, autisme, schizofrenie en PTSS)

27%

heeft fysieke gezondheidsproblemen (meest voorkomend: diabetes, aandoeningen aan het hart, gewrichten, ogen en oren, longen (o.a. COPD) en nieren, niet aangeboren hersenletsel, reuma, scoliose en letsel als gevolg van bijvoorbeeld een hersenbloeding of ongeluk)

Sommige fysieke gezondheidsaandoeningen komen dubbel zo vaak voor als onder de gehele Nederlandse bevolking

Financiën en schulden

33%

heeft ooit inkomen uit werk

20%

heeft geen inkomen

67%

heeft inkomen van minder dan €1.500 per maand

Het gemiddelde schuldbedrag is meer dan €43.000 (variërend van €400 tot €2 mln)

30% heeft inkomen uit werk

7% heeft inkomen uit eigen bedrijf

20% heeft inkomen uit een uitkering (werkloosheid, bijstand, ziekte) of studiefinanciering

10% heeft inkomen uit criminele activiteiten

5% heeft inkomen via familie of vrienden

45% heeft andere of onbekende inkomstenbronnen

Bijdrage VNG

Schuldenvrij herstarten: Samen bouwen aan een integrale aanpak voor ex-gedetineerde personen

Waar forensische ketenpartners een belangrijke rol spelen in de aanpak van schulden als onderdeel van de re-integratie van cliënten, hebben schuldhelpverlenende instanties expertise ten aanzien van financiële hulpverlening. Zowel forensische als financiële trajecten zijn vaak tijdelijk, terwijl gemeenten de mogelijkheden hebben om voor, tijdens en na deze trajecten contact te hebben met hun inwoners. Nauwe samenwerking is daarbij cruciaal.

Jenny Wildenbos, Marianne Oostrik en Jouke In der Maur, projectleider en procesbegeleiders programma Verbinden Schuldendomein bij de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), delen hun visie op de rol van gemeenten in een schuldenvrije herstart van inwoners na detentie en inspireren gemeenten om samen te bouwen aan een integrale aanpak.

“Jaarlijks keren circa 30.000 ex-gedetineerden terug naar de samenleving. Reclasseringswerkers, die op een deel van hen toezicht houden, constateren dat de vooruitgang die zij boeken ten aanzien van wonen, werk en relaties vaak wordt tenietgedaan door complexe financiële problemen van cliënten en missen handvatten om hen hierbij te begeleiden.”

Zo begint het proefschrift van Gercoline van Beek naar schulden bij reclasseringscliënten en hoe zij daarin beter kunnen worden begeleid. Gemeenten spelen een sleutelrol in het voorkomen en oplossen van schulden bij inwoners, en dus ook bij ex-gedetineerde inwoners die terugkeren binnen de gemeentegrenzen. Gemeenten zoeken actief naar manieren om deze groep passend te ondersteunen, ondanks het ontbreken van kant-en-klare oplossingen, want schuldhulp in de gevangenis helpt niet alleen de gedetineerde personen zelf, maar de gehele samenleving. Dit artikel geeft inzicht in hoe gemeenten in de praktijk omgaan met schuldhulpverlening aan deze groep inwoners en wat zij nodig hebben om hun rol te effectief in te vullen. Ook komt aan bod hoe de VNG gemeenten hierbij ondersteunt en samenwerkt met ketenpartners. »

Meer dan 60% van de ex-gedetineerde personen heeft problematische schulden

De zevende [recidivemonitor](#) [↗] van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Datacentrum (WODC) laat de urgentie opnieuw zien: Meer dan 60% van de ex-gedetineerde personen heeft problematische schulden. Het werkelijke aandeel ligt waarschijnlijk hoger, omdat kredietschulden en

informele schulden niet zijn meegenomen. De monitor laat ook zien dat gedetineerde personen met problematische schulden 12% meer kans hebben op terugval in criminaliteit. Wie zonder schulden opnieuw begint, bouwt gemakkelijker een stabiel leven op. Dat zorgt ook voor meer veiligheid in gemeenten.

”

Een ex-gedetineerde persoon die zonder problematische schulden terugkeert in de maatschappij zal vaker succesvol een herstart maken.

Gemeenten zetten schouders onder schuldhulpverlening

Sinds 2012 zijn gemeenten volgens de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) verantwoordelijk voor schuldhulpverlening. Iedereen met financiële zorgen, groot of klein, kan ondersteuning vragen bij zijn gemeente. Om de schuldhulpverlening nog verder te versterken hebben het kabinet, de VNG, de NVVK (branchevereniging voor financiële hulpverlening) en Divosa (branchevereniging voor leidinggevenden in het sociaal domein) in 2024 gezamenlijk een plan vastgesteld. Dit plan, '[Basisdienstverlening Schuldhulpverlening](#)' [↗], heeft als doel de kwaliteit en het bereik van schuldhulpverlening verder te vergroten door te zorgen voor een hulpaanbod dat overal toegankelijk is en in iedere gemeente uit minimaal dezelfde elementen bestaat. Het doel is om meer schuldregelingen te realiseren en de hulp toegankelijker te maken.

Het belang van schuldhulpverlening aan (ex-)gedetineerde inwoners is groot: In de praktijk blijkt dat schulden verder oplopen tijdens detentie door onder meer het verlies van het inkomen uit werk of

de uitkering. Ook kunnen nieuwe schulden ontstaan als vaste lasten doorlopen, maar niet meer kunnen worden betaald.

Tegelijkertijd is schuldhelpverlening aan deze groep een uitdaging voor gemeenten. Het gaat vaak om mensen in complexe of kwetsbare situaties. De PI ligt lang niet altijd binnen de gemeentegrenzen, kent een eigen dagelijkse structuur en soms beperkingen in bezoekmogelijkheden. Dat vraagt om zorgvuldige afstemming tussen gemeente, PI en reclassering. Ook komen verschillende wetten en regelgeving samen, terwijl die in de praktijk nog niet altijd goed op elkaar aansluiten. Gemeenten doen hun best om dit in de praktijk samen met PI's te overbruggen en geven dit signaal actief af aan stelselverantwoordelijken, om zo bij te dragen aan meer structurele oplossingen en duurzame ondersteuning aan deze groep.

Deze ondersteuning is altijd maatwerk: Iedere persoonlijke situatie is anders en verdient aandacht, tijd en ruimte. Die wil je als gemeente het liefst zoveel mogelijk aan de persoon zelf besteden. Dat vraagt om flexibiliteit, betrokkenheid en samenwerking. En om een stelsel waarin wet- en regelgeving

op elkaar zijn afgestemd en dat de randvoorwaarden biedt om maatwerk en samenwerking in de praktijk te bestendigen.

Gemeenten en re-integratie van ex-gedetineerde personen: Flexibiliteit en samenwerking zijn cruciaal

Gemeenten staan samen met PI's en de reclassering voor een belangrijke maatschappelijke opgave om samen mensen zo goed mogelijk voor te bereiden op terugkeer naar de maatschappij. PI's doen dit door samen met een casemanager een Detentie- en Re-integratieplan (D&R-plan) op te stellen. Daarin is aandacht voor onder andere schuldhelp en basisvoorzieningen zoals huisvesting en inkomen. Reclasseringsorganisaties bieden begeleiding en toezicht aan (ex-)gedetineerde personen, met speciale aandacht voor financiële problemen.

De samenwerking ↗ tussen gemeenten, PI's en de reclassering is essentieel voor deze groep. Door knelpunten zo vroeg mogelijk te signaleren en regionale werkafspraken te maken tussen casemanagers in de gevangenis en nazorgcoördinatoren

bij gemeenten, ondersteunen gemeenten mensen zo effectief mogelijk. Dit voorkomt stagnatie en vergroot de kans dat mensen hun plek weer vinden in de samenleving.

Gemeenten spelen hierin een belangrijke rol. Zij zijn betrokken bij de vijf basisvoorwaarden voor re-integratie: werk en inkomen, wonen, zorg, identiteitsbewijs en schuldhulpverlening. Veel gemeenten bieden daarom al vóór detentie ondersteuning en blijven mensen waar dat kan begeleiden tijdens en na detentie. In grotere gemeenten waar dagelijks ex-gedetineerde inwoners terugkeren, zijn vaak gespecialiseerde afdelingen actief. Kleinere gemeenten, die minder vaak hiermee te maken hebben, zetten extra in op maatwerk en korte lijnen.

Goede voorbeelden om schulden bij ex-gedetineerde personen te voorkomen

De aanpakken van gemeenten kennen een aantal werkzame bestanddelen:

- **Samenwerking:** Gemeenten werken intensief samen met ketenpartijen en zoeken waar mogelijk regionale samenwerking. Casusoverleg helpt

ook bij duurzame re-integratie en zorgt voor wederzijds begrip en kennis van elkaars werkwijze. Ook samenwerking met vrijwilligers(organisaties) en/of ervaringsdeskundigen versterkt de ondersteuning en het contact met (ex-) gedetineerde personen. Duidelijke samenwerkingsafspraken over rollen, taken en verantwoordelijkheden helpen om ieders inzet goed af te stemmen en tot z'n recht te laten komen.

- **Vroeg signaleren van schulden:** Casemanagers in de PI hebben al in een vroeg stadium aandacht voor schulden, bijvoorbeeld in het D&R-plan. Zij beschikken over kennis en vaardigheden om schulden tijdig te herkennen en bespreken.
- **Toeleiding en nazorg:** Ook tijdens detentie worden mensen actief toegeleid naar schuldhulp door medewerkers van de PI of de reclassering. Na detentie zorgen gemeenten voor laagdrempelige toegang tot aanvullende (schuld)hulp inclusief begeleiding, bijvoorbeeld budgetcoaching. »

Voorbeelden uit Den Haag, Rotterdam en Kennemerland laten zien hoe schuldenaanpak in de praktijk kan worden vormgegeven

Succesvolle Haagse aanpak voor ex-gedetineerde personen: Schuldenvrij terug in de maatschappij

Tussen 2020 en 2022 zetten Reclassering Nederland, Leger des Heils, Schuldenlab070 en gemeente Den Haag de pilot 'Schuldenvrij terug in de maatschappij' [↗](#) op. Doel: Mensen sneller schuldhulp bieden en de kans op succesvolle terugkeer in de samenleving vergroten. De aanleiding voor de pilot was helder: Een groot deel van de reclasseringscliënten kampt met problematische schulden. Die veroorzaken stress en staan gezond financieel gedrag en re-integratie in de weg. De pilot laat zien dat het anders kan.

De aanpak in het kort:

- **Snelle aanpak:** Al tijdens detentie wordt de schuldensituatie in kaart gebracht.
- **Samenwerking reclassering en gemeente:** Directe afstemming en begeleiding.
- **Saneringskrediet:** Op basis van de verwachte afloscapaciteit ná detentie neemt de gemeente de schulden over. Dat geeft veel rust.

De belangrijkste resultaten: Van de 61 deelnemers konden er 29 schuldenzorgvrij worden gemaakt. In 55% van de trajecten werd een schuldregeling getroffen. De deelnemers gaven aan dat zij meer rust ervoeren. Dat hielp hen ook op andere leefgebieden, zoals werk en huisvesting. Tijdige schuldhulp binnen reclasseringstoezicht blijkt effectief.

Er is inmiddels een nieuwe pilot uitgevoerd in PI Alphen aan den Rijn: 'Schuldenzorgvrij uit detentie' [↗](#). Gemeente Den Haag heeft daarbij aanvullend twee schuldhulpverleners ingezet voor begeleiding, omdat bleek dat er grenzen zitten aan de inzet van vrijwilligers. Reclasseringsmedewerkers krijgen training in schuldhulp, zodat zij cliënten beter kunnen ondersteunen. De samenwerking tussen de reclassering en de gemeente heeft zich bewezen als een krachtige aanpak om schulden vroegtijdig aan te pakken en ex-gedetineerde personen een betere kans te geven op een nieuwe start. »

Rotterdam: Nazorgspecialisten ondersteunen gedetineerde personen al tijdens detentie

In Rotterdam begeleidt het team Detentie & Re-integratie jaarlijks ruim 2.000 gedetineerde personen. Het team bestaat uit nazorgspecialisten en start al met een aanpak tijdens detentie.

De aanpak [↗](#) in het kort:

- **Vroegtijdig contact:** Binnen tien dagen na detentie contact. Deelname is vrijwillig.
- **Voorkomen van problemen:** Huisvesting, schulden en werkverlies worden zoveel mogelijk beperkt.
- **Hulp op maat:** Van schuldregelingen en zorg tot identiteitsbewijzen.

De gemeente werkt in het samenwerkingsverband van het Zorg- en Veiligheidshuis Rotterdam-Rijnmond samen met het openbaar ministerie, de politie, reclasseringsorganisaties, Halt, Dienst Justitiële Inrichtingen, gemeente, Veilig Thuis, GGZ, Raad voor de Kinderbescherming en Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond. Het team Detentie & Re-integratie neemt namens de gemeente deel aan de casusoverleggen in het Zorg- en Veiligheidshuis. Door samen te werken [↗](#) aan complexe casussen ontstaat sneller gerichte ondersteuning en wordt de kans op een stabiele terugkeer vergroot.

Regionaal Coördinatiepunt Nazorg Ex-gedetineerden Kennemerland ondersteunt namens acht gemeenten vanaf dag 1

Het Regionaal Coördinatiepunt Nazorg Ex-gedetineerden Kennemerland (RCN) [↗](#) zorgt voor ondersteuning tijdens en na detentie. Het RCN voert de nazorg aan ex-gedetineerde burgers uit namens acht gemeenten in Kennemerland: Haarlem, Haarlemmermeer, Zandvoort, Bloemendaal, Velsen,

Beverwijk, Heemskerk en Uitgeest. Samenwerking met de ketenpartners zoals de reclassering, penitentiaire inrichtingen, uitkeringsinstanties, GGZ en bewindvoerders is hierbij van groot belang. Doel is te voorkomen dat bestaande trajecten vastlopen, gedetineerde personen hun onderdak verliezen of schulden oplopen. »

Samen werken aan ondersteuning aan gedetineerde personen

In de praktijk is re-integratie geen rechte lijn, allereerst niet voor de persoon zelf en daarom vaak ook niet voor betrokken partijen. Gemeenten, PI's en ketenpartners werken dagelijks aan oplossingen, ondanks de complexiteit die ze tegenkomen. Denk aan grote afstanden tussen PI's en gemeenten, beperkte tijd in de inrichting, wisselende inkomsten en instabiele situaties door bijvoorbeeld verplaatsingen of kort verblijf. Ook werken organisaties met verschillende werkwijzen en keren mensen niet altijd terug naar hun oorspronkelijke gemeente.

Eerdergenoemde voorbeelden laten zien wat er in de praktijk mogelijk is en welke randvoorwaarden daarbij van belang zijn. Voor deze bouwstenen is een samenspel nodig waarbij alle betrokken partijen en landelijke overheden samen stappen naar voren zetten om uitdagingen te overbruggen en randvoorwaarden te creëren, en om alle inzet en geleerde lessen uit pilots te verzilveren. Zo bouwen we samen (verder) aan duurzame en effectieve ondersteuning van (ex-)gedetineerde personen.

De VNG benoemt namens gemeenten de benodigde bouwstenen en randvoorwaarden én inspireert gemeenten met voorbeelden en praktische ondersteuning om schulden te voorkomen en inwoners met financiële zorgen duurzaam te ondersteunen. »

”

Een samenspel is nodig waarbij betrokken partijen en landelijke overheden samen stappen naar voren zetten om (verder) te bouwen aan de ondersteuning van gedetineerde personen.

Een belangrijk hulpmiddel daarbij is de handreiking 'Aan de slag met schuldpreventie' [🔗](#). Die helpt gemeenten bij het opzetten, optimaliseren en uitvoeren van integraal en structureel preventiebeleid, en is gebaseerd op effectieve samenwerking in de keten. De handreiking bevat concrete stappen, aandachtspunten en voorbeelden en gaat dieper in op thema's als financiële educatie en life events. Ook vinden gemeenten er theorie en achtergrondinformatie over (het belang van) schuldpreventie en gezond financieel gedrag, integrale en effectieve samenwerking in de keten en concrete handvatten om dit te organiseren.

We benadrukken dat gemeenten er op het gebied van preventie niet alleen voor staan. Juist door de samenwerking met ketenpartners op te zoeken wordt schuldpreventie krachtiger en effectiever! De handreiking helpt om dit speelveld in kaart te brengen, een gezamenlijke visie te vormen en elkaar als ketenpartners te vinden in de uitvoering.

Voor gemeenten die actief aan de slag willen met schuldpreventie bij life events maakte de VNG 16 handzame actiekaarten. De actiekaart 'Ik kom uit detentie' [🔗](#) biedt in één oogopslag links naar bestaande initiatieven, voorlichtingsmiddelen en methodes om te komen tot een integrale aanpak binnen een gemeente. Ook staan er quick wins in, zoals het aansluiten bij regionale nazorg overleggen of het delen van informatie via kanalen binnen gemeenten en PI's. De kaart geeft bovendien inzicht in relevante samenwerkingspartners, binnen én buiten de gemeentelijke organisatie. »

Zo zetten we samen stappen naar effectieve schuldpreventie voor ex-gedetineerde personen!

Ik kom uit detentie

Life Event

Partners

Extern

- Casemanagers PI of justitiële (jeugd)inrichtingen
- (Jeugd)reclassering
- Sociaal werk/Wijkteams
- Andere gemeenten
- Vrijwilligers
- Forensische verslavingszorg, GGZ, ZVH
- Bewindvoerders
- Woningcorporaties

Intern binnen je gemeente

- Re-integratie Officieren
- Medewerkers nazorg/bijdrageregeling
- Urgentiecommissie
- Werk & Inkomen/bijzondere bijstand

Deze actiekaart is onderdeel van 'Aanpak preventie life events'.

Rapporten en onderzoeken

- Onderzoek naar schulden onder cliënten van de verslavings-reclassering.
- Onderzoek naar samenwerking tussen schuldhulpverlening en reclassering in gemeente Amsterdam.
- Onderzoek naar de complexiteit van financiële problematiek onder reclasseringscliënten.

Wat zeggen de cijfers?

- Jaarlijks verlaten 23.000 mensen detentie, waarvan 80% zonder werk, 30% zonder inkomen, 30% zonder onderdak en 60% met problematische schulden. Korte en lange detenties hebben vergelijkbare negatieve gevolgen.
- Uit onderzoek van de HU blijkt dat circa 80% van de delinquenten complexe schulden heeft, en schulden voorspellend zijn voor terugval in delictgedrag.
- Het al hebben van schulden tijdens detentie, vergroot de kans op schulden na detentie.

Wat is de Quick win?

- Sluit aan bij regionale/lokale veiligheids- en nazorgoverleggen.
- Benader personen die binnenkort uitstromen naar jouw gemeente.
- Leg tijdens detentie contact en benader hen actief.
- Deel informatie via eigen en PI-kanalen.
- Bied duidelijke toegang met integrale blik.
- Actuele sociale kaart voor hulpverleners.

Speciale aandachtsgroepen

- Reclasseringscliënten.
- Cliënten in de forensische (verslavings)zorg.
- Jongeren die in aanraking komen met justitie of daarop een risico lopen.

Bevat een externe link voor meer informatie.

Versie oktober 2025

Om gemeenten met elkaar in contact te brengen voor het stellen van vragen of het uitwisselen van ervaringen heeft de VNG het forum Armoede en schulden. Gemeenten kunnen elkaar daar in een besloten omgeving vinden voor onderwerpen waar- onder nazorg voor ex-gedetineerde inwoners. We zien dat steeds meer gemeenten gebruik maken van dit onderdeel van het VNG-forum.

Ondersteuningsproducten

- Actiekaart 'Ik kom uit detentie'
- Andere actiekaarten
- Routekaart financiële zorgen
- Productcatalogus met onder meer de handreiking Preventie

Kijk-, luister- en leestips

Kijktips

- [Documentaireserie In de tbs \(NPO\)](#) ↗
- [Documentaireserie TBS: Aan de andere kant \(KRO-NCRV\)](#) ↗
- [Serie Hel of hotel \(EO\)](#) ↗
- [Documentaireserie Schuldig \(HUMAN\)](#) ↗
- [Documentaires Lost boys en Lost boys: 5 jaar later \(NPO\)](#) ↗
- [Documentaireserie Klassen \(Omroep HUMAN\)](#) ↗
- [Serie 100 dagen in de vergeten wijk \(VPRO\)](#) ↗

Luistertips

- [Podcast Veroordeeld](#) ↗
- [Podcast De schuldigen \(Pointer \(KRO-NCRV\)\)](#) ↗
- [Uit de schulden \(Videoland\)](#) ↗

Leestips

- Komt een land bij de dokter (Michelle van Tongerloo)
- Armoede uitgelegd aan mensen met geld (Tim 'S Jongers)
- Misschien moet je iets lager mikken (Milio van de Kamp)
- Geen saldo (Caja Cazemier)
- Sterker door de sanering (Martijn Haan)

